

אבילות בזמן הספירה פסקי רב משה ורב שלמה זלמן - שיעור 952

I. מקור העניין

עשרים וארבעה אלף תלמידים היו לו לרבי עקיבא וכולם מתו בזמן אחד מפני שלא נהגו כבוד זה בזה (צמות ס"ג): ומתו במיתת אסכרה דכל אחד דיבר לשון הרע על חבירו (גמרא ומהרש"א שם) ועיין באבות (פ"ג - מט"ו) יהי כבוד חבירך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים (שם פ"ד - מט"ו) והם לא נהגו כן והבריות אומרות אוי למי שלמד תורה (ספר בין פסח לשבועות דף רט"ז) ולכן נוהגים כמה דיני אבילות בימים אלו

II. פסקי רב שלמה זלמן אויערבאך

(א) קבלת פנים בשירה לחתן כנהוג בישיבות בשאר ימות השנה אין לערכה בימים אלה וכ"ש שאין להאזין לקלטות שירים כאלה בימים אלה (הליכות שלמה י"ח - י"ד)

(ב) אם בני משפחתו לא דקדקו בשמירת ההלכה ומפעילים קלטות שירה אינו צריך לצאת מן הבית בשל כך אך לא להשתתף בשירה (שם)

(ג) שירה המרוממות את האדם אך אינה מביאתו לריקוד ומחול מותרת וכן שמיעת פרקי חזנות ונגינות קלאסיות יש להתיר ומה שלא אמר התרומת הדשן "אליהו הנביא" במוצאי שבתות אפשר שהיו נוהגים לשוררו בניגון שמעורר לריקוד וכן קלטות סיפורים לילדים אף אם יש בהם מעט שירים אין חשש בשמיעתן ואומרים שהחיינו בימים אלו דאין לנו אלא מה שאמרו חכמינו (שם)

(ד) לענין הכנסת ספר תורה בשמחה וריקודים ראוי להמנע מכך (אות 57)

(ה) נער שנעשה בר מצוה בימי הספירה יסתפר בעודו קטן אך אם לא היה יכול לעשות כן מסתבר דמותר בו ביום (אות ט"ז) אבל האב והאם לא יסתפרו ונערה לא תסתפר אף ביום שנעשית בת מצוה והסעודה נעשה בלא ריקודים ותזמורת (שם)

(ו) בסעודת תנאים מותר לשיר ואף שירי שמחה (אות י"ח) מ"מ אין לעשות ריקודין ומחולות (מ"ב תל"ג - ג)

(ז) הנושא אשה בימים המותרים על פי מנהגו מותרים חבריו הנוהגים איסור באותם הימים להשתתף בשמחתו דהאיסור הוי משום ולא מסמנא מלתא ולא משום אבילות (אות כ"ח) ושבע ברכות אפילו בימים האסורים להכל נעשה כרגיל וכ"כ האג"מ (ז - ז"ה)

III. יש ששה מנהגים - עיין באג"מ (ח - ק"ט)

(א) המחבר (תל"ג - ז) שלא להסתפר עד ל"ד בבקר (34)

(ב) ולפי הרמ"א שלא להסתפר עד ל"ג בבקר. לגר"א כשיטת המחבר. לב"ח כשיטות התוספות ע"ש באג"מ (ק"ט) (33)

(ג) ויש שאסרו כל הימים מפסח עד שבועות לבד ר"ח אייר וסיון (3) וז' ימי הפסח וששה שבתות שהוא ט"ז ימים ונשאר ל"ג - אר"י ז"ל

(ד) ויש שמסתפרין עד א' דר"ח אייר ואוסרין מר"ח עד ראשון של ימי הגבלה בבקר מג"א (ה) (3 + 30)

(ה) ויש שנוהגין מאחר ר"ח אייר עד ערב שבועות (5 + 28) רמ"א (תל"ג - ג)

(ו) ויש שהיו אוסרין מאחר אסרו חג דפסח עד ר"ח אייר (6) ומסתפרין בב' ימים דר"ח ובל"ג בעומר ושאר ימי חדש אייר אוסרין (27) ומסתפרין מר"ח סיון ואילך מ"ב (תל"ג - ט"ו) - (33)

לפי האג"מ (ק"ט) השלשה מנהגים האחרונים נחשב למנהג אחד ורשאים לשנות

IV. הדרגות באבילות לפי חומרותיהן לכמה פוסקים

- (א) מנהג לאסור נישואין (ב) מנהג לאסור תספורת הוא לרוב הפוסקין (טור ת"ג)
(ג) מנהג לאסור ריקודין (מג"א ת"ג) (ד) מנהג לאסור מוזיק כל שכן מריקודין
(ערוך השלחן ת"ג - ז) (ו) יש נוהגין לאסור עוד דברים (עיין לקמן)

V. ל"ג בעומר Wedding on the night of

- (א) עיין רמ"א (ת"ג - ז) ביום ולא בלילה. מ"ב (י"ג) בשם א"ר אפשר אם חל בערב שבת מותר בליל ל"ג. (ב) באר היטב בשם חק יעקב אם אין אומרים תחנון מנחה ל"ב מותר להסתפר בלילה. (ג) שע"ת בשם מור וקציעה לא בערב כמו ערב שבת לכן מותר בערב. (ד) שו"ת רדב"ז (ג - תק"ט) מקצת הלילה ככולו. (ה) פרי חדש רדב"ז אם לא קיים פריה ורביה מותר בימי הספירה. (ו) אין אבילות לחצאין

VI. תספורת בימי הספירה Shaving & haircuts during Sefirah

- (א) עיין באג"מ (ד - ק"ג) דלא נהגו איסור במקום הפסד בימי הספירה ובין המצרים אבל בשבוע שחל בו שאסור מדינא (תענית ל.) אין להתיר
(ב) עיין באג"מ יו"ד (ז - ק"ג) שהביא מחלוקת בין המחבר ורמ"א יו"ד (ש"ז - ה) אם אשה מותרת בנטילת שער אחר ז' ימי האבילות. ואולי יודה הרמ"א שיש להקל בימי הספירה ובין המצרים כיון שהוא רק מנהג אבל ראוי להחמיר אם אינו נחוץ כל כך.
(ג) תספורת בליל ל"ג בעומר עיין ברמ"א (ת"ג - ז) דבמדינות אלו מסתפרין ביום ל"ג בעומר ולא בלילה ועיין עוד בבאר היטב (ה) "לאותן הנוהגין שלא לומר תחנון מבערב ה"ה דמותר להסתפר" ועיין במ"ב (י"ג) כשחל ל"ג בעומר בע"ש והוא לו שעת הדחק לעשות ביום אפשר שיש להקל לו לעשות בלילה שלפניו. ועיין עוד בשו"ת בית דוד (ר"פ) דמשום כבוד שבת מה לי ביום הששי מה לי בליל הששי
(ד) ועוד יש מחלוקת אם מקצת הלילה ככולו שדעת הרמב"ן בספר תורת האדם (אבילות ט:) דכולו ודעת המהר"ם מרוטנבורג שאין לומר מקצת הלילה ככולו וכן פסק השו"ע (יו"ד ש"ה) והרדב"ז (ג - תק"ט) מתיר לימוד התורה ותשמיש המטה בליל ז' לאבילות משום דאנו אומרים מקצת הלילה ככולו במקום מצוה ומתירים ספק דרבנן אבל רחיצה אסור
(ה) ועוד דאם חל ליל ל"ג ביום הששי ומתירין נישואין צריך להתיר גם כן תספורת או להיפך דאין אבילות לחצאין עיין ביחיה דעת (ד - ל"ג) וזה נוגע למוצאי תשעה באב שחל בליל הששי ולראש חודש אב שחל בערב שבת לענין לשוט בפול קודם חצות

VII. האיסור של ריקודין ומחולות ומוזיק

- (א) עיין במג"א (ת"ג - סק"ה) שכתב דנראה לי דבשידוכים אסור לעשות ריקודין ומחולות (ועיין במג"א תקנ"ה - סק"ה) ועיין במ"ב (ת"ג - סק"ג) דנהגו שלא לעשות ריקודין ומחולות של מצוה וכ"ש של רשות וריקוד הוא אם אחד או שנים רוקדים ומחול שרוקדים אנשים רבים ע"י סיבוב (בין פסח לשבועות ז' רפ"ד בשם הגרש"ז אויערבאך) ומוזיק אסור אף שלא הוה מפורש בפוסקים הקדמונים משום שק"ו הוא מריקוד ומחול (ערוך השלחן ת"ג - ז)
(ב) אמנם היש"ש (ז"ק פ"ז - סימן ל"ז) כתב שסעודת בר מצוה הוא סעודת מצוה כיום שנכנס לחופה וכ"כ השירי כנסת הגדולה (תקנ"ה) שמותר להביא מנגנים בכלי שיר ביום המילה כ"כ השו"ת יחיה דעת (ו - ל"ד ז' קע"ט) דלמילה ולפדיון הבן ולבר מצוה מותר ועיין באג"מ (א - קנ"ט וחלק ז - ס"ה) דלא משמע כן ועיין בשו"ת קרן לדוד (ק"ט) דמותר גם שבע ברכות בימי הספירה בריקודים (אג"מ ז - ס"ה) וכ"כ השו"ת משנה הלכות (ו - ק"ט) דשבעת ימי המשתה דוחה איסור זה שאינו אלא ממנהג

ג) שמיעת שירה וניגונים המוקלטים בטייפ אסור (יחווה דעת ו - ל"ד ואג"מ ח - קס"ו) וע"ע בשו"ת חלקת יעקב (ס"ז - אות 3) שיש סברה גדולה להתיר הואיל ובשעה שגזרו לאסור הזמר לא היו כלים אלה בעולם ולא חלה עליהם גזירת חז"ל ורב ש.ז. ברזין היה מסופק בדבר

ד) מותר אדם אחד לשיר בפה בכל ענין ובפרט בדרך לימודו לעורר המחשבה כי בדרך כלל שירת אדם יחידי עשוי להפיג עצבונו ואין גורם לצאת לריקודים (פסקי תשובות תש"ג - אות 36)

ה) לשמוע למוזיק שלא בכוונה (כמו telephone, store, car)

1. עיין בשערים מצויינים בהלכה שהביא השלטי גבורים (פסחים ו) דאם שומע הכומרים שהם מנגנים לע"ז אם אינו מתכוין ליהנות ואינו צריך לה מותר ולא גרע נידן דידן מזה שכל שאינו נותן דעתו על זה מותר

2. השו"ת הר צבי (307 ק"ח) כתב דהעיקר שלא ישב האכל בתוך המסובים בהחופה אבל להכנס במקום שיש קול זמרה מותר שאינו נותן דעתו על הכלי זמר ועיין בשו"ע (י"ד ש"ס - ג) דמשמע דאין אסור לאכל לשמוע הכלי זמר בחופה כ"כ השו"ת שבט הלוי (3 - ר"ג)

3. יש להחמיר לקטנים שהגיעו לחינוך (אג"מ ד - כ"ח - ד) משמע לאינו הגיע לחינוך מותר

ו) music to awake or put to sleep - classical שמעתי מרב פנחס שיינבערג שאין איסור בדבר שאין זה מוזיק של שמחה שאסר חז"ל ואולי משום שאין מביא לידי ריקודים ומחולות

ז) music containing words שמעתי מרב ש.ז. ברזין שאין איסור בדבר משום שלא נהוג איסור בזה בזמן המנהג ואולי גם הטייפ מותר וצ"ע

ח) music for aerobics טוב שלא לשמוע בימי הספירה

ט) dancing classes הריקודים שהנשים עושים בכל ימות השנה אסור לעשות בימי הספירה וגם אסור לעשות בפרהסיא כמו בחתונה כל השנה (כך שמעתי מרב מנשה קליין)

י) עיין באג"מ (ח - קנ"ט) (וחלק 3 - ז"ה) שהאיסור הוא רק על החתן וכלה לבד וכשהן מותרין ליכא ממילא שום איסור על המסדר קידושין והקרואים. ומשמע שאף בעבר ונשא שרשאין הקרואים לשמוח עמו דהא איתא בשו"ע (סעיף ח) שאם קפץ וכנס שאין עונשין אותו ואם יהיה אסור לילך אל הסעודות ולשמחו אין לך עונש גדול מזה. ממילא האיסור לשמוע מוזיק בספירה אינו כאבילות ורק איסור על שמיעת מוזיק האסורה ולא מוזיק הנעשה בהיתר וגם משמע שהוא איסור שהוא טפל לנישואין ואיסור קל

יא) אמר לי רב דוד פיינשטיין דיכול לילך למקום שמנגנים כגון בר מצוה ווארט או anniversary party אם צריך להיות שם אם המוזיק נעשה בהיתר ולא דוקא לנישואין וכן שמעתי מרב דוד Steiwurtzel ז"ל וע"ע באג"מ (3 - ז"ה) לענין תספורת לנישואין וברית מילה

יב) אם החופה ביום ל"ג בעומר והסעודה בליל ל"ד עיין באג"מ אה"ע (ח - ז"ה) שרשאין לעשות אף בכלי שיר כדרך כל חתונות מאחר שנתחייבו בשמחה ובריקודים

יג) סעודה בלא ריקודים עיין באג"מ אה"ע (ח - ז"ה) דאפשר דאין דברים אלו בכלל המנהג דאבילות בימי הספירה אך מסתברא אולי יש להחמיר כיון שהוא ענין שמחה אבל סעודת מצוה מותר ואולי אכילת עראי בלא סעודה יש להתיר אפילו בלא מצוה

יד) בני אשכנז להיות בשמחת בר מצוה של ספרדי בכלי זמר אפשר יש להתיר (אג"מ הג"ל)

VIII. Cutting nails during the Sefirah

נטילת הצפרנים מותר בימי הספירה עיין בכף החיים (תש"ג - ט"ז) אבל בשבוע שחל בו

IX. Moving, painting, or decorating a house during the Sefirah

(א) עיין בשו"ע (תקנ"ב - ג) ובאחרונים שם שאין לבנות בית דירה להרווחה ולנוי מראש חודש אב עד התענית ויש למנוע גם כן ציור וכיור הן בבנין והן בדלתות החלונות והדירה

(ב) ועיין בשו"ת יחווה דעת (ג - ב) שיש חילוק גדול בין ימי חודש אב ולבין ימי הספירה כי בחודש אב הוא זמן של אסון כללי לעם ישראל וכתב הרמב"ן בפרשת אמור שקדושת ימי הספירה כימי חול המועד ורק בעניני שמחה יתירה נוהג איסור ולא נוי בית

X. Buying new clothing during the Sefirah

שקצת נוהגים שלא ללבוש בגד חדש ולא לברך שהחיינו בימי הספירה לא נמצא מזה זכר בפוסקים מ"מ הכל תלוי במנהג עיין בספר בין פסח לשבועות (דף ר"ט) דבהונגריה מחמירין שלא ללבוש בגד חדש בימי הספירה. עיין עוד שו"ת יחווה דעת (ב - כ"ד)

XI. Eating new fruit during the Sefirah

בספר עוללות אפרים כתב שהמנהג שלא לברך שהחיינו בימי הספירה אבל רובו המתירים לומר שהחיינו ואפילו בין המצרים ומבואר בירושלמי (סוף קידושין) שעתידי אדם ליתן דין וחשבון של מה שראתה עינו ולא בירך

XII. לתרין הקושיא דלמה לא נהוג כבוד זה לזה וגם למה לא עשו תשובה בשעת המגפה ועיין בטעמי המנהגים (דף רנ"ב) דרב שמעון בן יוחאי היה התלמיד האחרון שמת וצע"ג על כל זה

שמעתי מרב מנשה קליין פירוש נפלא בשם הרב מצעהלים זצ"ל עיין בפסחים (כ"ג:) דשמעון העמסוני פירש מלדרוש כל אתין שבתורה משום שלא היה יכול לדרוש "לא ת"ה' אלוקיך תירא" (צ"ק מ"ב:) עד שבא רבי עקיבא ודרש "את" לרבות תלמידי חכמים ובא רק אחר פטירת תלמידיו דשיטת רבי עקיבא קודם פטירתן היה דאין ת"ח חייב ליתן כבוד זה לזה והכלל גדול דואהבת לרעך כמוך הוא דת"ח צריך ליתן כבוד לסתם אדם שאינו כמוהו אבל אין ת"ח מחויב לנהוג כבוד זה לזה והוא למד זה לתלמידיו ולכן בעיניהם לא היו עושים שום עבירה ואינם צריכים שום תשובה ואחר פטירתם חזר רבי עקיבא ובא לדרוש "את" לרבות ת"ח דיראת ת"ח לת"ח כיראת ה' וזה לא כהמהרש"א ועץ יוסף ועיון יעקב ועיין בעין יעקב (שס)

XIII. הגדלות דרבי עקיבא איך היה לו לרבי עקיבא כח להמשיך להגדיל תורה אחר פטירת תלמידיו שהלך לדרום ומצא שם ה' תלמידים והתחיל עוד פעם בימי זקניו להגדיל תורה בזמן שהיה שם ושמעתי מאדם גדול דהמהות של רבי עקיבא וגדלתו היה בנה על הק"ו במעשה הידוע בטיפת המים הנוטף על האבן הגדולה ולכן שייך הכל ובמקום שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ובס"ד הכל שייך ולכן בעבודתו האחרונה של הרבצת התורה היה מצליח יותר מהעבודה הראשונה

XIV. למעשה דיני הימי הספירה הם רק מנהגי ישראל והעיקר לתקן הבין אדם לחבירו וכדבר יום ביומו (דף ג"ח.) כתב הטעם שמתו בזמן הזה דוקא אולי מפני שבמתן תורה כתיב ויחן שם ישראל ופרש"י כאיש אחד בלב אחד והם שלא נהגו כבוד זה לזה נענשו שלא זכו להישאר בחיים עד יום קבלת התורה בעצרת (בפ"ל"ש דף רט"ז) ועיין בכף החיים (תנ"ג - ה) שכתב "שכל זה שעושים זכר כדי להתרחק מהשנאה ומהקנאה ומהתאוה ומהגאוה ומהכבוד ולקנות מדת האהבה והענוה והשלום. . . ולהזהיר מאוד בענין אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד" ועיין במשנת רב אהרן מאמרים ושיחות מוסר (דף י"ג)